

Dylemat białoruskiej tożsamości konstytucyjnej – Konferencja z 11 października 2021

Lena Anna Kuklińska

19.10.2021

INTERNATIONAL CONFERENCE
**THE DILEMMA OF BELARUSIAN
CONSTITUTIONAL IDENTITY**
11 October 2021

MRU
MYKOŁO ROMERIO
UNIVERSITETAS

MINISTRY OF FOREIGN
AFFAIRS OF THE
REPUBLIC OF LITHUANIA

LITHUANIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION

Notatka w skrócie:

- W rocznicę uchwalenia pierwszej tymczasowej konstytucji niepodległej Białorusi, 11 października 2021, Mykolo Romerio Universitetas zorganizował konferencję pod nazwą „Dylemat białoruskiej tożsamości konstytucyjnej”;
- celem wydarzenia było wszczęcie debaty na temat białoruskiej tradycji konstytucyjnej i prawnej przyszłości tego narodu;
- organizatorom udało się zebrać ekspertów pochodzących z Białorusi, Litwy, Polski oraz Mołdawii.

11 października 2021 r. na Mykolo Romerio Universitetas odbyła się konferencja „The Dilemma of Belarusian Constitutional Identity” (pl. „Dylemat białoruskiej tożsamości konstytucyjnej”). Po protestach antyrządowych latem 2020 r. Wilno stało się głównym ośrodkiem dla białoruskich uchodźców, w tym tych najbardziej znanych, jak Swietłana Cichanouska, liderka białoruskiej opozycji. Ochrzczone mianem politycznej stolicy Białorusi¹, miasto to wydaje się idealnym miejscem do zgromadzenia ekspertów białoruskiego prawa, polityki, a także historii.

Celem wydarzenia – zorganizowanego w rocznicę przyjęcia pierwszej tymczasowej konstytucji niepodległej Białorusi w 1918 r. – było omówienie charakteru nowej konstytucji Białorusi, opracowywanej przez opozycję na uchodźstwie. Prelegenci z Białorusi, Polski, Litwy i innych państw europejskich omawiali kwestie tożsamości narodowej Białorusinów, faktycznej i pożądanej przynależności kulturowej (Europy Wschodniej czy Zachodniej) oraz dziedzictwa obecnego i przyszłego konstytucjonalizmu białoruskiego – Wielkiego Księstwa Litewskiego, Białoruskiej Ludowej Republiki czy Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

Głównymi językami wydarzenia były angielski, rosyjski i, w mniejszym stopniu, litewski. Tłumacze symultaniczni przekładali przemowy w czasie rzeczywistym, co pozwoliło na nawiązanie dialogu pomiędzy wszystkimi uczestnikami, niezależnie od tego, czy znajdowali

¹ N. Zverko, *Belarusian exiles in Lithuania: ‘Vilnius is the political capital of Belarus’*, LRT, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1253325/belarusian-exiles-in-lithuania-vilnius-is-the-political-capital-of-belarus>, dostęp: 15.10.2021.

się w Wilnie, Mińsku, czy Kiszyniowie. Moderatorzy posługiwali się wspomnianymi językami naprzemiennie.

Wydarzenie otworzyło wystąpienie koordynatorki konferencji, profesor Ingridy Danėlienė. Podczas panelu otwierającego przemawiali także rektorka uniwersytetu, profesor Inga Žalėnienė, Swietłana Cichanouska, doktor Mantas Adomėnas, wiceminister spraw zagranicznych Republiki Litewskiej oraz Andrius Kubilius, litewski eurodeputowany. Wszyscy wymienieni prelegenci podkreślili wagę podjętego tematu oraz wyrazili entuzjazm w związku ze zgromadzonym gronem ekspertów.

Tematem pierwszego panelu była historia białoruskiego konstytucjonalizmu i procesu kształtowania tożsamości narodowej. Profesor Toma Birmontienė, prelegentka panelu, podkreślała, że konstytucjonalizm kraju nie ma prawa istnieć bez poczucia konstytucyjnej przynależności oraz tożsamości narodowej. Z drugiej strony, konstytucja pomaga w formowaniu poczucia jedności. Znaczącym elementem budującym narodowe poczucie tożsamości i przynależności jest język. Okupacja sowiecka w większości krajów związkowych pozostawiła po sobie problemy dwujęzyczności, stąd wywodzi się poczucie podziału na „swoich” i „nieswoich”. Litwini są przykładem narodu, któremu udało się pielęgnować swój język na tyle, że bez problemu stał się on językiem oficjalnym po uzyskaniu niepodległości, co podkreślił profesor Alvydas Nikžentaitis. W mniejszym stopniu udało się to Mołdawianom. Kwestię problemów tożsamościowych i znaczenia języka narodowego przy przeprowadzaniu reform w Mołdawii podjął Alexandru Tănase, były minister sprawiedliwości i były Przewodniczący Trybunału Konstytucyjnego tego kraju. Mimo to, jak stwierdził, rozwiązania przyjęte w Mołdawii mogą posłużyć jako przykład dla białoruskiej opozycji, zmagającej się z dylematem, w jakim języku powinna być nowa konstytucja – w narodowym białoruskim czy bardziej powszechnym rosyjskim. Wszystko to wpisało się we wstęp historyczny Michaiła Pliskiego, białoruskiego historyka prawa, który otworzył panel szczegółowym opisem wysiłków konstytucyjnych Mińskich elit w 1918 roku.

Nie można opowiedzieć historii Białorusi bez wspomnienia przynależności tych ziem do Wielkiego Księstwa Litewskiego. Białoruski historyk Hienadź Sahanovič opisał w swoim wystąpieniu, otwierającym kolejny panel, procesy, które umocniły w Białorusinach ducha narodowościowego. Mimo podziałów, Białorusini zgadzają się, że są narodem stojącym w rozkroku pomiędzy Wschodem a Zachodem, różnorodnym pod względem kulturowym i wyznaniowym oraz niewpisującym się w kategorie, jakimi Zachód charakteryzuje

przynależność i tożsamość narodową. Być może to właśnie dzięki otwartości Białorusinów tak łatwo przyszło Sowiетom podporządkowanie sobie tego narodu. Ludność dzisiejszej Białorusi była przykładem na to, jak blisko utworzenia *homo sovieticus* byli Sowietci. Mimo to, jak podkreślił Alvydas Nikžentaitis, Białorusini nigdy nie zostali idealnymi obywatelami sowieckimi, raczej postacią pośrednią – *homo belarusicus*. Ta teza została poniekąd potwierdzona przez to, o czym opowiedziała profesor Iryna Ramanawa w kontekście pokłosia reform konstytucyjnych wprowadzanych przez Sowiетów w 1936 roku. Jak twierdzi, współcześni Białorusini znaleźli się w sytuacji, w której większość z nich nie umiała w pełni odrzucić socjalizmu, co spowodowało, że tak chętnie przekazali władzę Łukaszence. Profesor Wojciech Śleszyński przedstawił kroki, na jakie zdecydował się białoruski prezydent oraz do jakich tęsknot odwołuje się do tej pory w celu utrzymania poparcia dla swojego reżimu. Białorusini tkwią nie tylko pomiędzy Wschodem a Zachodem, ale także pomiędzy przeszłością a teraźniejszością. Poszukiwanie spoiwa dla ludzi, mijających się na wszystkich niemal płaszczyznach jest niezwykle trudne.

Ostatni panel był najobszerniejszy. Zgromadzono w nim specjalistów od prawa konstytucyjnego — profesora Aleksandra Waszkiewicza oraz profesor Ludmiłę Uljaszynę, i członków grupy roboczej pracujących nad nową konstytucją demokratycznej Białorusi — Anatoliego Lebedkę, Lwa Margolina, Walerego Zhurakowskiego. Dyskusja dotyczyła w głównej mierze tego, jak ma wyglądać nowe prawo podstawowe, co powinno zawierać i w jakim języku należy je spisać. Tym, co najbardziej spolaryzowało jednak rozmowę, było wystąpienie Waszkiewicza, który oświadczył, że najnowszy projekt – podobnie jak i poprzednie konstytucje – ma małe szanse na sukces. Zdaniem profesora, dopóki Białorusini nie odnajdą swojej tożsamości, dopóty żadna konstytucja nie zagwarantuje im poczucia przynależności oraz pewności, że ponownie nie zaprzepaszczą szansy na wprowadzenie rządów demokracji.

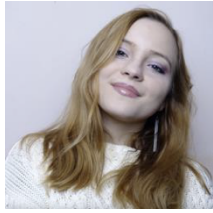
Podsumowanie

Wydarzenie to umożliwiło zbadanie tematu, jakim jest sposób rozumienia kwestii niezawisłości i praworządności przez Białorusinów i Litwinów. Podczas gdy Litwini są bliżsi Polakom w swojej asertywności i poczuciu obowiązku obrony tożsamości narodowej, Białorusinom brakuje pewności, że ich naród powinien być uznawany za samodzielny.

Zagubieni pomiędzy odmiennymi nacjami, przepychani między różnymi strefami wpływów, szukają spoiwa łączącego ich we wszystkich sprzecznościach. Litwinów i Białorusinów upodabnia jednak pragnienie wolności i sprawiedliwości, które powinno być dla Polaków inspiracją, w przeciwieństwie do wygodnej obojętności, czy wręcz kultywowanej ignorancji.

Odpowiedź na pytanie kim są Białorusini może nie być możliwe. Łatwiej powiedzieć kim nie są. Łączy ich jednak chęć zmian i walka o wolność. Wolność, która będzie kiedyś faktycznie chroniona przez ich Konstytucję.

O AUTORCE

Lena Anna Kuklińska. Absolwentka prawa globalnego na Uniwersytecie w Tilburgu, studentka prawa nowych technologii i własności intelektualnej na Uniwersytecie w Getyndze. Edytorka dla Dublin Law and Politics Review. Korepetytorka z języka angielskiego i prawa. Jej zainteresowania koncentrują się na prawie międzynarodowym i porównawczym, polityce europejskiej, historii, marketingu, nauce języków obcych, podróżach i sztuce.

JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.